

seq. de vac. mun. neque ab honoribus muneribusque his cohaerentibus, d. l. 2. §. 1. nisi major sit, videlicet sexdecim liborum l. 5. §. 2. de jur. imm. aut minimum duodecim, l. 24. C. de decur. quo tamen loco pro 12. substituendum esse 16. existimat Cujac.

4 Publicum munus). Tutela proprie non est munus publicum: neque enim rem publicam, sed privatam pupilli tutor tractat: nec Reip. pecuniariter interest, pupillis tutores dari, l. 2. §. pen. ad municip. sed per consequentias, & improprie loquendo: quia ad curam publicam pertinet, orbos ac pupilos tueri ac defendere, l. 2. §. 2. qui pet. tut. Hinc facile intelligitur, cur Modest. neget, tutelam esse munus Reip. l. 6. §. 15. hoc tit. At quid si dicamus, ideo tutelam appellari munus publicum, quia cuivis e populo non secus ac cætera munera publice injungi potest?

5 Adoptivi liberi non prosunt). Quod & generaliter traditum est, d. l. 2. §. 2. de vac. mun. & ratio est, quia hæc beneficia patribus data sunt, qui numero civium Remp. auxerunt. Meminit Tacitus 15. annal cap. 19. senatusconsulti facti tempore Nero. nis, quo cautum erat: Ne liberi adoptivi ad præmia patrum proderent.

6 Nepotes ex filio prosunt). Scilicet demortuo, l. 2. §. 7. hoc tit. Quod si plures sint ex uno filio nepotes, non singuli singula capita constituunt, sed unum universi; patremque omnes simul

repræsentant, d. loc. quod & in cæteris muneribus obtinet, l. 3. C. de his qui num. lib.

7 Ex filia non prosunt). Nam quia in avi materni potestate non sunt: nam nec emancipati, nec in adoptionem dati, in potestate patris manent, quos tamen prodesset constat; sed quia duobus prodesset non debent: prosunt autem patri suo, aut avo paterno; l. 2. C. qui num. lib.

8 Superstites L. 2. §. 4. hoc tit. quippe in soli Reipub. usui sunt. Defuncti non prosunt: præterquam bello amissi, d. l. 2. Quod Ulp. l. 18. hoc tit. & Justinianus hic de iis accipi volunt, qui in acie, seu in prælio amissi sunt, propterea quod hi pro Rep. cedisse intelligentur, & in perpetuum per gloriam vivere. De iis, qui pro patria mortem operunt, præclare M. Tullius pro Plans. cap. 37. & Philip. 9. cap 2. Liv. lib. 25. cap. 38.

9 In Hispania qui habet quinque filios superstites, excusat a tutela: uti etiam si alii, qui ex eis in acie perierunt, l. 2. tit. 17. P. 6. & insuper, qui sex masculos superstites sint, mul habuerit, immunis fit ab aliis etiam oneribus, etsi aliquis eorum postea decesserit, l. 7. tit. 2. lib. 10. Nov. Recop. qua lege idem privilegium conceditur illis, qui quartum annum a nuptiis ab ipsis contractis numerandum non sunt egressi; illi vero qui intra secundum consistunt, immunes amplius ab omnibus tributis pronuntiantur, in d. l. 7. Vide retes late eam

explicantem lib. 7. opusc. c. 4.

TEXTUS.

De administratione rei fiscalis.

1 Item D. Marcus in semestribus rescripts, eum, qui res fisci administrat, a tutela, & cura, quandiu administrat, excusari posse (1).

COMMENTARIUS.

1 In semestribus). Crebra est semestrium D. Marci in libris nostris mentio. Auctor est Suetonius in Aug. cap. 35. Augustum semestria senatorum aliquot concilia sibi instituisse, cum quibus de negotiis ad frequentem Senatum referendis ante traxaret. Dion. lib. 35. scribit, ex reliquo numero Senatorum quindecim ad hoc sorte lectos esse, quod exemplum Marcus secutus videtur. Vide Pet. Fab. in præfat. semestr.

2 Res fisci). Vel etiam rem privatam Principis, l. 41. hoc tit. Huc referunt & exactores tributorum, l. 10. C. eod. Colonos patrimoniales, l. ult. C. qui datur. cæterosque, quibus princeps curam alicujus rei injunxit, l. 22. §. 1. l. 30. eod.

TEXTUS.

De absentia Reipublicæ causa.

1 Item, qui reipublicæ cau-

(1) L. 2. tit. 17. P. 3.

(2) D. l. 2. tit. 17. P. 6.

sa absunt, a tutela, vel cura excusantur. Sed etsi fuerint tutores, vel curatores dati, deinde Reip. causa abesse cœperint, a tutela, vel cura excusantur, quatenus Reip. causa absunt: & interea curator loco eorum datur: qui si reversi fuerint, recipiunt onus tutelæ: nam nec anni habent vacationem, ut Papinianus libro quinto responsorum scripsit: nam hoc spatium habent ad novas tutes vocati (2).

COMMENTARIUS.

1 Reipubl. causa absunt). L. administrantes 41. §. 2. hoc tit. Reip. causa abesse dicitur: Qui publici alicujus munericis, vel officiis causa, cui præsunt, ad urbe profecti sunt, ut ex Modestino, Paulo, & Ulpiano discimus, l. abesse 32. l. 35. l. 38. ex quib. caus. maj. Horum duo sunt peculiaria nam cum cæteri, qui propter solum officium, aut magistratum excusantur, susceptam tutelam deponere non possint, §. seq. eamque, a qua excusati erant, statim finito officio suscipere cogantur, arg. §. præc. l. 22. §. 1. & d. l. 41. hoc tit. utrumque contra est in his, qui Reipubl. causa absunt: nam a suscepta, quandiu Reipubl. causa absunt, excusantur: & si interim ad novam tutelam vocati fuerint, reversi anni habent vacationem (3), hoc text. l. 10. eod.

(3) D. l. 2. tit. 17. P. 6.

TEXTUS.

De potestate.

3 Et qui potestatem aliquam habent, se excusare possunt, ut D. Marcus rescripts: sed susceptam tutelam deserere non possunt (1).

COMMENTARIUS.

1 Potestatis vocabulum apud nostros aliquando large accipitur, ut iis etiam attribuatur, qui cum Magistratus non sint, notionem tamē aut jurisdictionem aliquam habent, ut in edicto: *Quod quisque juris v. c. l. 1. §. 1.* item in l. 3. §. ult. de rec. arb. Sæpe item hæc vox significat publicam illam jubendi ac coercendi auctoritatem, quæ Magistratum est sed omnium communis: ut idem sit Magistratus potestas, & imperium. Et hoc est, quod Paulus scribit, l. potestatis 215. de verb. sign. potestatis vocabulo imperium in persona Magistratum significari: ac proinde in hac significatione verum est, etiam minores Magistratus imperium potestatemque habuisse. Nonnumquam etiam, per excelleniam, soli magistratus majores imperium & potestatem habere dicuntur; minores sine imperio & potestate esse, l. 32. de injur. l. 2. de in jus. voc. Atque excel-

(1) D. l. 2.

(2) D. l. 2.

lentiori hoc significatu potestatis verbum hic accipiendum esse, ex eo perspicuum est, quod Ædilitas municipalis a tutela non excusat, l. 17. §. 4. hoc tit.

TEXTUS.

De lite cum pupillo, vel adulto.

4 Item propter litem, quam cum pupillo, vel adulto tutor, vel curator habet, excusari non potest, nisi forte de omnibus bonis, vel hæreditate controversia sit (2).

COMMENTARIUS.

1 Justa causa excusationis non est, quod item aliquam cum pupillo tutor habeat; sed si judicio agendum sit, quia tutor in rem suam auctor fieri non potest, curator interim ad hoc pupillo datur, qui judicio peracto tutor esse desinit, §. ult. de auct. tit. At si de omnibus bonis, plurimave eorum parte, aut de hæreditate lis sit, æquum est, excusationem tutoris recipi, l. 20. & l. seq. hoc tit. Imo utile pupillo, etiam nolentem se excusare, a tutela removeri, d. l. 20. Non tamen in quavis disceptatione hæreditatis simpliciter, & sine cognitione causæ recepta fuisse videtur tutoris excusatio, arg. l. 16. C. eod.. (3).

(3) D. l. 2. tit. 17. P. 6.

TEXTUS.

De tribus tutelæ, & curæ oneribus.

5 Item tria onera tutelæ non affectatæ, vel curæ, præstant vacationem, quandiu administrantur: ut tamen plurium pupillorum tutela, vel cura eorumdem bonorum veluti fratrum, pro una computetur. (1).

COMMENTARIUS.

2 Nemo ita onerandus est alienis negotiis, ut sua ipsius negligere cogatur; ipsorumque pupillorum interest, tutorem non nimis multis negotiis implicari. Quamobrem placuit, tria onera tutelarum, vel tria onera curationum, vel tria onera permixtarum tutelarum & curationum quartæ tutelæ curationisve excusationem præbere, l. 2. §. ult. & l. seq. hoc tit. unic. C. qui num. tut. Sufficere item visum est, tria ejusmodi onera esse in una domo; hoc est, unam familiam tria onera tutelarum aut curationum sustinere: ac proinde, & tutelarum numerum, quas pater gerit, filio, & quas filius gerit, patri, & quas frater, fratri, qui in eiusdem patris potestate est ad excusationem prodesse, l. 4. §. ult. eod. modo tutelæ, quas filii administrant, spectent ad periculum patris, l. 5. eod.

2 Non affectatæ). Tutelæ af-

(1) D. l. 2. tit. 17. P. 6.

fectatæ in numerum tutelarum non cedunt, l. 15. §. 15. eod. d. l. un. qui num. tut. Itaque sive quis lucrum captans ultro se tutelæ obtulit, sive tenuem suscepit, ut numerum trium expleret, a qua-
ta non excusabitur, d. §. 15.

3 Quandiu administrantur). Id enim maxime consideratur, in tantum, ut si aut priorum pupillorum ætas prope pubertatem sit, aut eorum, quorum ad tutelam nunc primum tutor vocatur, excusatio non detur, l. 17. hoc tit.

4 Pro una computetur). Tria onera non ex numero pupillorum aut adolescentum computantur, sed ex diversitate patrimoniorum, rationumque & conficiendarum & reddendarum difficultate: nam si tres sint fratres consortes, hoc est, qui indivisum patrimonium ha-
bent, pro una tutela est: si tres dissortes, tres sunt tutelæ, l. 3. d. l. 31. §. ult. hoc tit. Idemque est & in alivis sive cognatis sive extraneis consortibus aut dissortibus, d. §. ult. Sed & contra, ali-
quando unius pupilli tutela ob eandem causam ad excusationem sufficere debet: si nimis tam diffusa, negotiosa & molesta sit, ut pro pluribus cedat, d. §. ult. cuius rei disquisitio fere est in arbitrio Prætoris tutelaris, ut ex eodem loco intelligitur.

TEXTUS.

De paupertate.

6 Sed & propter pauperta-

tem excusationem tribui, tam Divi Fratres, quam per se Divus Marcus rescripsit, si quis imparem se oneri injuncto possit docere (1).

COMMENTARIUS.

1 Desumptus hic locus est ex l. 7. v. l. 40. hoc tit. Est autem hæc excusatio ex iis quoque, quorum receptio, aut repudiation pendet a Magistratu, cuius de ea re cognitio est. Nam qui hac excusatione utitur, docere debet, se imparem esse oneri injuncto, hoc est, tam tenuis & nullius fortunæ, ut vix sivi querere possit vitæ necessaria: quod Judicem æstimare oportet.

2 *Divi fratres*). Marcus Antoninus Philosophus, & Ælius Verus, T. Antonini Pii filii, Hadriani nepotes, qui primi duo Augusti appellati, & fastis consularibus sic scripti sunt, auctore Spartiano in *Ælio* vero, cap. 1. Appellantur & fratres Imperatores, l. 33. de pen. l. 38. §. 4. ad leg. Jul. de adult. vid Ant. Augustin. lib. sing. de excus. ad §. 18. l. 6. hoc tit. & Cujac ibid. Obiter addo, Divos a Jurisconsultis appellari Imperatores, quia post obitum in deos relati erant ea solemnitate, quam scribit Herodian. lib. 3. postquam & templo iis constitui, ac sacerdotes & sodales creari, & ludi fieri, omnesque divini honores decerni solebant, ut ex Tacito, Tranquillo, Spartiano, Capitolino, aliisque id genus Autoribus discimus.

(1) D. l. 2. tit. 17. P. 6.

TEXTUS.

De adversa valetudine.

7 Item propter adversam valetudinem propter quam ne suis quidem negotiis interesse potest excusatio locum habet (2).

COMMENTARIUS.

1 Et hæc causa ex earum genere est, quæ cognitionem Magistratus desiderant: neque enim quæcumque valetudo excusat, sed ea, quæ impedimento est, quominus quis sui rebus superesse possit, l. 10. in fin. l. pen. §. ult. hoc tit. l. unic. C. qui morb.

TEXTUS.

De imperitia litterarum.

8 Similiter eos, qui litteras nesciunt, esse excusandos, D. Pius rescripsit; quamvis & imperiti litterarum possint ad administrationem negotiarum sufficere.

COMMENTARIUS.

1 Litteras pro eruditione aut humanitate nonnunquam accipi, notum est. Proprie tamen litteræ elementa significant, ut in l. 11. §. 3. d. inst. act. & alibi passim; hocque sensu eas Justinianus capit. Unde dum dicit excusandos esse, qui litteras nesciunt, earumve imperiti sunt, de illis ex-

(2) D. l. 2.

De excusationibus tutorum vel curatorum.

audiendus est, qui neque scribere, neque legere sciunt (1).

2 Hæc autem excusatio, etiam ut duæ superiores, ex earum genere est, quæ arbitriæ dicuntur, utpote ab arbitrio Magistratus pendentes, qui eas, causa cognita, vel rejicit vel admittit. Itaque si tutela diffussior est & negotiosior, quam ut ab imperito litterarum administrari possit, excusatio admittetur: nam ut memorie omnia credat, ab eo exigi non oportet, nec ut aliena opera utatur; quamvis ad res alias gerendas fuerit idoneus. At si tutela non sit magni patrimonii, atque alias satis expedita, cui gerendas quilibet non hebeti ingenio sufficiat; nulla erit ratio, cur imperitus litterarum excusetur, si non expers negotiorum sit. Ita cape Paulum, dum in l. 6. §. ult. hoc tit. ait, imperitos non excusari.

TEXTUS.

De inimicitia patris.

9 Item si propter inimicitias aliquem testamento tutorem pater dederit, hoc ipsum præstat ei excusationem; sicut per contrarium non excusantur, qui se tutelam administraturos pari pupillorum promiserant.

COMMENTARIUS.

1 Propter inimicitias). Quo molestiam exhibeat inimico, id est, ut subjiciatur litibus, & ne-

gotiis, d. l. 6. §. 17. hoc tit. nam si testator bona mente eum tutorem dedit, cui inimicus antea infensusque fuit; hoc ipso videtur facta gratiæ reconciliatio. Dicam plura *infra* §. 11.

2 Non excusantur). Qui patri pupillorum tutorem se futurum promissit, nulla excusatione gaudet, quamvis alias excusare se jure possit, quasi excusationibus renuntiasse videatur, qui ita fidem suam obligavit, l. 15. §. 1. hoc tit. l. 29. de test. tut.

TEXTUS.

De ignorantia testatoris.

10 Non esse autem admittendam excusationem ejus, qui hoc solo utitur, quod ignotus patri pupillorum sit, *Divi Fratres* rescripserunt.

Textus hic clarus est.

TEXTUS.

De inimicitiis cum patre pupilli, vel adulti.

2 Inimicitiae, quas quis cum patre pupillorum, vel adultorum exercuit, si capitales fuerunt, nec reconciliatio intervenerit, a tutela, vel cura solent excusare (2).

COMMENTARIUS.

1 Nunc de inimicitiis paulo pluribus, & distinctius agamus.

(1) D. l. 2. tit. 17. P. 6.

(2) D. l. 2. tit. 17. P. 6.

Ait, *inimicitias capitales*, quas quis cum patre pupillorum exercevit, nisi intervenierit reconciliatio, solere excusare. Inimicitias capitales intelligo quasunque graviores: *Quæ vel vitam, vel libertatem, vel existimationem pertinet*, arg. l. licet capitales 103. de verb. sign. (1). Ait, *cum patre pupillorum*. Idem est, si pupillis ipsis vel adultis inimicus sit. l. 3. §. 12. de susp. tut. Ait, *nec reconciliatio intervenierit*. Reconciliatio aut aperte intervenit, ut si post ortas inimicitias in gratiam redierint; aut tacite, si eum, cui pater juste infensus antea erat, postea testamento suo tutorem scripserit: nam si hoc bono animo fecerit, non ut litiibus eum implicaret, injuriam ei hoc ipso remisisse videtur, l. 6. §. 17. hoc tit. (2). Ait, *solent excusare*; & merito: nisi enim hujusmodi tutores & curatores ultro se excusat, inviti removentur, d. l. 3. §. 12. de susp. tut.

TEXTUS.

De status controversia a patre pupilli illata.

12 Item is, qui status controversiam a patre pupillorum passus est, excusatur a tutela (3).

COMMENTARIUS.

1 Si tutor status controver-

(1) D. l. 2.

(2) Arg. l. 22. tit. 9. P. 6.
D. l. 2. tit. 17. P. 6. in P. 6.

siam a patre pupillorum passus sit, id est, si eum pater in servitatem petierit, hoc par interdum, ac si capitatis accusasset, l. 14. ff. de bon. libert. Is etiam excusatur a tutela, qui talem controversiam movet pupillo, serio & bona fide, non dedita opera, ne tutelam subeat, & calumnia causa, quod ex rescripto Marci & Veri (ita legendum esse textus Græcus ostendit) proponitur in l. 6. §. 18. hoc tit.

TEXTUS.

De ætate.

13 Item major septuaginta annis a tutela & cura se potest excusare. Minores autem viginquaque annis olim quidem excusabantur: nostra autem constitutione prohibentur ad tutelam vel curam adspirare; adeo ut nec excusatione opus sit (4). Qua constitutione cavitur, ut nec pupillus ad legitimam tutelam vocetur, nec adultus; cum sit incivile, eos, qui alieno auxilio in rebus suis administrandis egere noscuntur, & ab aliis reguntur, aliorum tutelam vel curam subire

COMMENTARIUS.

1 Senes æque ac Magistratus veteres reveriti sunt, l. 5. de jur. immun. quæ reverentia consistebat

fin. l. 1. eod.

(4) L. 2. in fin. l. 4. tit. 16.

in assurgendo, in loco dando ac vandum est, ut nec volens ad tutele onus admittatur (2).

COMMENTARIUS.

1 Milites armæ militiæ ad instar minorum, ne volentes quidem ad tutelam aut curam gerendam admittuntur, l. 14. C. qui dar. tut. l. 8. C. de legat. ne videlicet propter privata negotia a numeris & signis avocentur: quam ob causam nec procuratores esse possunt, l. 8. §. 2. de procur. (3), nec aliena prædia conducere, l. 31. Cod. de loc. & cond. Quatenus veterani, hoc est, qui militia honeste dimissi, & sacramento soluti sunt, vacationem tutelarum habeant, copiose disputatur, l. 8. & seqq. hoc tit.

2 Episcopi, & Monachi seu Regulares prohibentur quoquetutores & curatores esse, eadem pene ratione, qua milites prohibitos esse vidimus: Presbyteris vero, Diaconis, & Subdiaconis sæcularibus permittitur, tutelam & curationem legitimam jure cognationis ipsis delatam suscipere: ita tamen ut intra quatuor menses, ex quo vocati sint, id est, vocatos esse cognoverint, apud Judicem competentem declarent, se propria voluntate tutelæ administrationem suscipere, nov. 123. cap. 5. unde desumpta est, auth. Presbyteros legi 52. C. de Episc. & Cler. subjecta (4).

TEXTUS.

De militia.

14 Idem & in milite obser-

(1) D. l. 2. tit. 17. P. 6. in fin.

(2) L. 3. tit. 17. P. 6.

Tomo I.

(3) L. 6. tit. 5. P. 3.

(4) Lib. 14. tit. 16. P. 6.

Z